

усіх видів інформації в електронній формі, і насамперед через мережу Інтернет.

У сучасних умовах складність забезпечення належної протидії інформаційними правопорушенням, і особливо в сфері електронно-цифрової інформації (використання всесвітньої мережі Інтернет), зумовлена багатьма об'єктивними причинами, серед яких доцільно виділити:

– відсутність географічних кордонів та обмежень для миттєвого поширення, збирання, обробки та використання інформації, внаслідок чого Інтернет з його глобальними комунікаціями залишається поза сферою правового регулювання законів будь-якої держави, яка завжди має певну обмежену територію, на яку поширюється її суверенітет (поняття юрисдикції або дії нормативно-правового акта у просторі);

– анонімність, яка підриває традиційне застосування юридичної відповідальності за скоєне правопорушення або злочин в інформаційній сфері, що забезпечує високий рівень латентності та низький рівень розкриття правопорушень;

– легкодоступна змінюваність інформації в електронній формі: на відміну від стабільної документально оформленої інформації електронна інформація не має форми, сталої у часі та просторі. У зв'язку з цим електронна інформація циркулює переважно неконтрольовано та хаотично.

Забезпечення ефективного правового регулювання всього інформаційного простору на національному рівні в Україні можливо досягти, зокрема, шляхом прийняття кодифікованого законодавчого акта (наприклад, Кодекс законів про інформацію в Україні або Кодекс інформаційного права України), який максимально враховував би права й законні інтереси всього суб'єктного складу відповідних правовідносин та забезпечив єдині підходи і принципи до регламентації відносин у інформаційній сфері та юридичної відповідальності за незаконні дії в ньому чітко визначених суб'єктів.

Совенко М. О.,

слухач 4-КА курсу ННІЗДН НАВС

НОРМА ПРАВА ЯК ОСНОВНИЙ РЕГУЛЯТОР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

В умовах розбудови в Україні демократичної, соціальної, правової держави та громадянського суспільства переосмислюється сутність і призначення права, його місце та роль у регулюванні політичних, економічних, соціальних і культурних відносин. Без урахування юридичної природи норм права розуміння означених питань є неможливим. Норма права належить до традиційної, класичної проблематики загальної теорії права, їй присвячені творчі доробки вчених-юристів різного наукового спрямування, які творили в різний час та в різних країнах. У загальному плані рівень розробки проблем, пов'язаних з нормою права, виступає своєрідним "індикатором", "барометром" стану розвитку того чи іншого періоду правової думки. Саме через це норма права перетворилася із звичайної правової категорії в артефакт культури, велике культурне завоювання людства, елемент цивілізації.

Сучасне уявлення про норму права – це результат тривалого та плідного вивчення норм права в загальній теорії права, а також у теорії різних правових галузей, але вважати цей процес завершеним немає підстав [1, с. 6]. Дійсно, у вітчизняному правознавстві спостерігається дещо парадоксальна тенденція, суть якої зводиться до наступного: якщо в галузевих юридичних науках спостерігається зростання наукового інтересу до осмислення норм права, який проявляється в появі нових монографічних, дисертаційних праць, то в межах загальної теорії права як фундаментальної юридичної науки, означені тенденції не мають місця, обмежуючись лише науковими статтями.

Однак кожний правознавець визнає значну кількість не вирішених питань, пов'язаних з теорією норми права. Варто наголосити на тому, що незважаючи на значну загальну кількість наукових робіт, присвячених нормам права, можна констатувати, що проблемі норми права пощастило за кількістю присвяченої літератури, але не пощастило в частині загальноприйнятого її вирішення. Зокрема відсутня єдність у розумінні поняття норми права, її структури, видів тощо. Особливої важливості набуває розгляд цих питань у контексті аналізу норми права як основного регулятора суспільних відносин.

Суспільство має дуже неоднорідну структуру, воно складається з різних суб'єктів права, яким властиві відмінні потреби та інтереси. При цьому соціум нормально функціонує лише тоді, коли враховуються інтереси всіх верств і відбувається певне обмеження особистого інтересу заради досягнення компромісу. Адже люди як суспільні істоти не можуть увесь час діяти, лише виходячи зі своїх власних інтересів і потреб. У сучасній дійсності принципове значення відіграють норми права. Право виникло історично як результат суспільного розвитку, економічного зростання та соціальної диференціації, як засіб подолання соціальних протиріч. На відміну від інших соціальних норм, юридичні норми офіційно встановлюються або санкціонуються державою, є формально визначеними у джерелах права, загальнообов'язковими для всіх суб'єктів, забезпечуються можливістю застосування державного примусу.

У вітчизняній юридичній літературі під нормою права розуміється загальнообов'язкове формально визначене правило соціально значущої поведінки, встановлене або санкціоноване державою, спрямоване на регулювання суспільних відносин шляхом визначення прав, свобод і обов'язків їх учасників і забезпечене можливістю застосування державного примусу.

Для досягнення цілей правового регулювання норма права повинна виражати суть правила поведінки, визначити умови, за яких зміст правової норми повинен здійснюватися, установити негативні наслідки порушення норми права. Особливості, зміст і призначення більшої частини норм права тісно пов'язані з їх структурою. Будь-яка така норма встановлює для учасників суспільних відносин взаємні права й обов'язки; передбачає фактичні обставини, за яких ці права й обов'язки вступають у дію; попереджає про наслідки порушення тієї чи іншої норми. Цьому змісту норми права відповідає притаманна тільки їй структура – внутрішня будова, що характеризується єдністю і взаємозв'язком трьох її елементів – гіпотези, диспозиції та санкції.

Розмаїття суспільних відносин обумовлює той факт, що правові норми досить різноманітні. Щоб визначити загальні й відмінні риси цих норм, їхне

місце та функціональну роль, необхідно їх правильно класифікувати. Науково обґрунтована класифікація норм права дозволяє: по-перше, чітко визначити місце кожного виду норм у системі існуючого в державі права; по-друге, краще усвідомити функції норм права та їхню роль у механізмі правового регулювання; по-третє, визначити шляхи підвищення ефективності правового регулювання суспільних відносин; по-четверте, вдосконалити правотворчу і правозастосовну діяльність державних органів [2, с. 378].

У фаховій літературі відмічається, що до юридичних чинників, від яких залежить ефективність правового регулювання, належать: а) стан нормативної основи правового регулювання, її досконалість; б) стан правозастосовної діяльності, її якість; в) стан правової свідомості та культури суспільства [3, с. 108]. В інших наукових джерелах до основних факторів, що забезпечують ефективність правового регулювання, відносять: 1) відповідність вимог норм права рівню соціально-економічного розвитку суспільства; 2) рівень досконалості законодавства; 3) рівень правової культури громадян. У цій сукупності чинників кожний з них має свою питому вагу [4, с. 254].

Відповідно до нашої позиції, інтенсивне підвищення ефективності правового регулювання залежить від низки важливих факторів (чинників), одним з яких є удосконалення його юридичних засобів, тобто зміни в елементах механізму правового регулювання в бік поліпшення їх правових якостей (сутнісних характеристик). Зауважимо, що вдосконалення норм права завжди було пріоритетною метою юриспруденції. Припинення науково-практичної діяльності, спрямованої на її досягнення, може дорого коштувати суспільству. У сучасній державі нормотворчий процес відіграє ключову роль, адже норми права – важлива та цінна "продукція". У цьому контексті привертає увагу думка, висловлена А. А. Козловським про те, що неефективність – це результат певної недопізнаваності норм, це свідчення їх негносеологічності; хибність норми зумовлює її неефективність [5, с. 6]. Звідси вдосконалення норм права є чинником підвищення ефективності правового регулювання. Очевидно, під досконалістю норм права необхідно розуміти міру їх відповідності справжньому сенсу буття, природі цих правових засобів.

Отже, норма права – це універсально-регулятивне явище, що поєднує в собі інтелектуально-вольовий зміст і форму права, характеризується сукупністю змістовних, функціональних і формальних ознак. Норма права є ключовим елементом механізму правового регулювання. Основна, генеральна функція норми права полягає в упорядкуванні суспільних відносин [6, с. 221].

Список використаних джерел:

1. Филимонов В. Д. Норма права и ее функции / В. Д. Филимонов // Государство и право. – 2007. – № 9. – С. 5-12.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. / [О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.]; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Онщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
3. Общая теория государства и права. Академический курс в 3-х томах / [В. В. Борисов, Н. В. Витрук, Н. Л. Гранат и др.]; отв. ред. М. Н. Марченко. Том 3. – 2-е изд., перераб и доп. – М.: Зерцало-М, 2001. – 528 с.
4. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / С. Л. Лисенков. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 355 с.

5. Козловський А. А. Право як пізнання: вступ до гносеології права : [монографія] / А. А. Козловський. – Чернівці : Рута, 1999. – 295 с.
6. Теорія держави та права: підруч. / [Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.]; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.

Крамаренко А. К.,
слухач 5-В курсу ННІЗДН НАВС

ПОНЯТТЯ НОРМИ ПРАВА, ЇЇ ОСНОВНІ ОЗНАКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

"Право представляет собой иерархично соподчиненную систему норм. Функционирование этой системы основывается на правиле: *lex superior derogat legi inferior*" – в случае противоречия подзаконных актов применяется закон. Первым элементом системы права следует определить норму права, которая регулирует типовое общественное отношение, образуя первичный элемент системы права".

Створюючи юридичну норму, правотворчий орган спирається на глибоке дослідження правової дійсності, тобто правового аспекту соціальних процесів. Ефективні наукові висновки сприяють розвиткові самої науки і практики державно-правового будівництва. "Без процесса реализации право утратило бы смысл, поскольку предписания, содержащиеся в нормативных актах, относятся к сфере должного, а действительность, сущее – это то, каким образом и насколько полно правовые нормы претворены в жизнь, ибо каждый закон возникает из правосознания людей, которые стоят у власти".

Норма права – це "цеглинка права", вихідний елемент всієї конструкції права. З цих "цеглинок" будуються правові інститути, тобто різноманітні об'єднання і в правоохоронній, і в регулятивній сферах, надалі формуються галузі права, а також – найбільш змістовні підгалузі права, так би мовити цілі правові споруди зі усею інфраструктурою.

В сучасних умовах удосконалення норм права відбувається за двома основними напрямками: покращення змісту норми та упорядкування її структури і системи в цілому.

Покращення змісту норми забезпечує зростання ефективності дії норм права, як регуляторів суспільних відносин, стосується всього комплексу норм тих, які зобов'язують, забороняють, задовольняють.

Норма права – це загальнообов'язкове правило поведінки, яке походить від держави (народу в ході референдуму), охороняється нею, закріплює за учасниками суспільних відносин даного виду юридичні права і покладає на них юридичні обов'язки.

З метою визначення окремих характеристик або сторін того чи іншого правового явища, виділяють такі види норм права:

- за сферою життєдіяльності – політичні, економічні та культурні;
- за суб'єктами встановлення – центральні і місцеві, органів законодавчої, виконавчої та судової влади;
- за характером приписів – забороняючи, зобов'язуючи та повноважуючи;
- за характером обов'язку – імперативні і диспозитивні;